

специализированной молочной породы, которая по своим технологическим и продуктивным качествам отвечает европейским стандартам.

Ключевые слова: скотоводство, порода сельскохозяйственных животных, селекция, методы разведения, молочная продуктивность, племенная работа.

Apostol M. The methods for improving of Simmental breed as part of the scientific heritage of academician M.V. Zubets.

The author has set a goal to generalize the contribution of the doctor of agricultural sciences, professor, academician M.V. Zubets in the selection and genetic improvement of one of the most common in the Ukrainian SSR 40–70's of XX century namely Simmental.

The proposed approaches to breeding work with breed at pure breeding and reproductive crossing were highlighted. The characteristics of program of Ukrainian Red-and-White Dairy breed creation, which included a number of original methodological procedures, were made. Their use has provided the creation of the first national specialized dairy breed, which meets European standards given its technological and productive quality.

Keywords: cattle breeding, breed of farm animals, breeding, methods of breeding, milk productivity, breeding work.

Одержано 30.08.2016.

УДК 001.32АНУРСР(477)«1970/1991»(092)(091)

Марина Буц
(Переяслав-Хмельницький)

ОРГАНІЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В.І. СКОКА НА ПОСАДІ АКАДЕМІКА-СЕКРЕТАРЯ ВІДДІЛЕННЯ АН УРСР (1970–1991 рр.)

Стаття присвячена організаційній роботі видатного вченого в галузі нейрофізіології В.І. Скока. Впродовж багатьох років В.І. Скок працював у керівництві Академії наук України. Як академік-секретар Відділення біохімії, фізіології та теоретичної медицини, а далі – віце-президент Академії наук він приділяв велику увагу організації та широкому розвитку в Україні комплексних досліджень з проблем біотехнології та введення їх результатів у практику. Був одним з ініціаторів програми спільних наукових досліджень Академії наук та Міністерства охорони здоров'я. Постійно приділяв увагу розвитку найважливіших напрямів медичних досліджень, зокрема, з біологічної та медичної кібернетики, результати яких давали змогу визначити діагностичні критерії і використовувати їх у практиці лікування різних захворювань. Будучи членом оперативної комісії Президіуму АН СРСР з питань, пов'язаних з ліквідацією наслідків аварії на ЧАЕС, академік-секретар В.І. Скок організував роботу інститутів Відділення, спрямовану на оцінку характеру та масштабів біологічних наслідків і заходів щодо їх усунення. Здійснюючи зв'язок Академії наук та Міністерства охорони здоров'я, він активно відстоював позицію вчених академічних інститутів.

Ключові слова: АН УРСР, академік-секретар, В.І. Скок, біотехнології, радіонукліди.

Інтенсивний розвиток клітинної та молекулярної фізіології є одним із найбільш значних досягнень сучасної науки. Сучасні дослідження у фізіології вегетативної нервової системи базуються на великій кількості наукових досягнень учених отриманих у попередні роки. Значна частина їх належить українським науковцям. Це спонукає до вивчення попередніх досягнень у галузі фізіології нервової системи, особливо здобутків українських вчених, які зробили вагомий внесок у розвиток не лише української, але й світової науки. Серед найбільш відомих українських вчених у світі в галузі фізіології, таких як Д.С. Воронцов, П.Г. Костюк, П.М. Серков, О.О. Кришталь важливе місце займає видатний вчений у галузі фізіології нервової системи В.І. Скок.

В.І. Скок – талановитий учений-експериментатор, який вмів ставити та вирішувати нестандартні задачі, бачити пріоритетні напрями наукової думки. Його фундаментальні

роботи в галузі фізіології гангліїв автономної нервової системи дістали світову славу та достойно представляли українську науку. Фізіологічні наукові центри США, Японії, Канади та інших країн запрошували В.І. Скока для читання лекцій із актуальних проблем нейрофізіології та проведення спільних наукових досліджень. Фундаментальні дослідження В.І. Скока та його учнів відкрили перспективу для створення принципово нових лікувальних препаратів.

Значне місце в діяльності академіка В.І. Скока займала організаційна робота, яку він успішно здійснював як академік-секретар Відділення біохімії, фізіології та теоретичної медицини (ВБФТМ) АН УРСР (1971–1974 рр.) та як віце-президент АН УРСР (1988–1991 рр.).

Науково-дослідна робота академіка В.І. Скока висвітлювалася в працях Макарченка О.Ф. [8, с. 13] Казімки Л.О. [6, с. 116], Серкова П.М. [14, с. 20], Гіттика Л. [3, с. 45], П.Г. Костюка [7, с. 7] та ін. Проте ці праці висвітлюють в основному наукову роботу вченого, на відміну від організаційної діяльності В.І. Скока на посаді академіка-секретаря ВБФТМ АН УРСР.

Метою статті є дослідження організаційної роботи В.І. Скока в Академії наук України в 1970–1991 рр.

Організаційна робота В.І. Скока в Академії наук Української РСР розпочалася в 1970 р. На загальних зборах Відділу біохімії, біофізики та фізіології АН УРСР (12 березня 1970 р.) було проведено вибори академіка-секретаря відділу, його заступників і членів бюро відділу. Академіком-секретарем відділення було обрано академіка АН УРСР Р.В. Чаговця, його заступником – доктора біологічних наук (д.б.н.) В.І. Скока [5, с. 36].

Академіки-секретарі відділів були зобов'язані посилити науково-організаційну роботу бюро відділів, зокрема, оперативніше керувати установами АН УРСР, налагодити планове відвідування установ членами бюро відділів; підвищити ефективність керівництва установами Академії шляхом формування їх планів (закриття безперспективних тем, розвиток головних напрямів досліджень, підтримка нових перспективних робіт); передбачити в планах роботи бюро відділів узагальнення науково-організаційної роботи установ відділів, у тому числі їх учених рад, і регулярно виносити ці питання на засідання бюро: посилити координацію досліджень (складання планів комплексних досліджень установ Академії, науково-методична допомога науковим радам із проблем); скласти перспективні (п'ятирічні) плани розвитку інститутів АН УРСР і записки щодо перспектив розвитку галузей науки, за розвиток яких у республіці покладено відповідальність на відділи АН УРСР [11, с. 25–26].

В.І. Скок був постійним учасником засідань Загальних зборів АН УРСР, брав участь в обговореннях доповідей щодо роботи різних установ АН УРСР [10, с. 5].

Загальні збори Відділення біохімії, фізіології і теоретичної, медицини в 1972 р. вперше відкрив в.о. академіка-секретаря Відділення, д.б.н. В.І. Скок. Він зробив доповідь про підсумки діяльності установ Відділення за 1972 р. і нові завдання на 1973 р. [15, с. 52]. На Загальних зборах відділень АН УРСР (19 березня 1974 р.), В.І. Скока було обрано академіком-секретарем відділення [4, с. 36].

Бюро Відділення під головуванням В.І. Скока постійно здійснювало заходи, спрямовані на поліпшення діяльності підвідомчих установ. Це, зокрема, – проведення виїзних сесій Загальних зборів Відділення в інститутах, спільних засідань із Відділенням загальної біології хімії та хімічної технології і фізики АН УРСР, Вченою радою МОЗ УРСР; організація шкіл-семінарів і циклів лекцій, комплексних досліджень із медичної та сільськогосподарської тематики спільно з науково-дослідними установами МОЗ УРСР і Південним відділенням ВАСГНІЛ, розробка програм актуальних досліджень із генної інженерії, мембранної біології; укрупнення тем і скорочення строків їх виконання [12, с. 23]. У рамках прискорення науково-технічного прогресу

розширювалися дослідження в галузі молекулярної біології, фізіолого-біохімічних основ життєдіяльності організму людини з метою прискорення розв'язання найважливіших медико-біологічних проблем боротьби з серцево-судинними, онкологічними, вірусними та професійними захворюваннями, недугами нервової системи [9, с. 4–5].

В.І. Скок, перебуваючи на керівних посадах ВБФТМ був прикладом компетентного керівника. Чітко усвідомлюючи важливість досліджень у галузі фізіології людини і тварин, які мали велике значення для охорони здоров'я, він особисто виконував дослідження, направлені на з'ясування механізмів виникнення патологій, методів діагностики та лікування хвороб, які супроводжуються високим рівнем тимчасової і стійкої втрати працездатності, а саме захворювань серцево-судинної системи, органів дихання, злоякісних новоутворень. Можна з упевненістю сказати, що В.І. Скок зробив значний внесок у розвиток медицини, фармакології [1, с. 45].

У 1980-х рр. В.І. Скоку, перебуваючи на посаді академіка-секретаря ВБФТМ АН УРСР, доводилося працювати в умовах революційних перебудов у соціальному та економічному житті суспільства, що відбувалися починаючи з 1985 р. Великий наголос у роботі установ АН УРСР робився на широкій реалізації госпрозрахункового підходу [2, с. 33]. Окрім того, на академіків-секретарів відділень АН УРСР, серед яких був і В.І. Скок було покладено особисту відповідальність за ефективність і своєчасність заходів, спрямованих на інтенсифікацію створення найважливіших технологій та їх широкомасштабне впровадження [13, с. 7].

Про велику значимість діяльності В.І. Скока свідчить постанова Президії АН УРСР від 20 листопада 1986 р. про призначення члена постійно діючої комісії Президіуму АН УРСР із питань, пов'язаних з аварією на ЧАЕС, академіка АН УРСР В.І. Скока заступником голови комісії [16, с. 365]. Як керівник групи прогнозування у складі комісії з контролю, прогнозування, розробки практичних заходів зі зниження радіоактивної дії на населення, він складав прогнози щодо впливу опромінення радіонуклідами на різні вікові групи населення м. Києва та жителів 30-кілометрової зони. Під його керівництвом проводилися дослідження щодо вивчення стану імунної системи і розроблялися й апробувалися радіопротектори.

Таким чином, значні наукові досягнення видатного вченого-нейрофізіолога В.І. Скока високо й достойно оцінювалися науковою спільнотою. Займаючи посаду академіка-секретаря Відділення АН УРСР, а згодом і віце-президента АН УРСР В.І. Скок здійснював контроль щодо виконання різноманітних здоров'язберігаючих програм, приділяв велику увагу організації та широкому розвитку в Україні комплексних досліджень із проблем біотехнології та введення їх результатів у практику. Будучи членом оперативної комісії Президіуму АН УРСР із питань пов'язаних із ліквідацією наслідків аварії на ЧАЕС, академік-секретар В.І. Скок організовував роботу інститутів Відділення, направлену на оцінку характеру та масштабів біологічних наслідків та заходів щодо їх усунення.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Буц М.А. Єдність теорії і практики в профілактиці захворювань в науковому доробку академіка В.І. Скока / М. Буц // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»: збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – Вип. 27. – С. 41–46.
2. Виступи учасників Загальних зборів. Академік П.Г. Костюк, директор Інституту фізіології імені О.О. Богомольця АН УРСР // Вісник АН УРСР. – 1987. – № 7. – С. 32–34.
3. Гіттик Л. Розвиток фізіології людини і тварин в Україні / Л. Гіттик, С. Швайко, В. Бенедь. – Луцьк: Ред. видавничий відділ ВДУ ім. Лесі Українки, 1998. – 88 с.
4. Загальні збори відділень Академії наук Української РСР // Вісник АН УРСР. – 1974. – № 4. – С. 36–37.
5. Загальні збори відділів АН УРСР // Вісник АН УРСР – 1970. – № 6. – С. 36.

6. Казімка Л.О. Роль VIII Всесоюзного з'їзду фізіологів, біохіміків та фармакологів в історії фізіологічної науки // Нариси з історії природознавства і техніки. – 2002. – Вип. 44. – С. 115–118.
7. Костюк П.Г. Інституту фізіології ім. О.О. Богомольця НАН України – 70 років / П.Г. Костюк, В.Ф. Сагач, В.М. Києнко, М.М. Ткаченко, А.М. Шевко // Фізіологічний журнал. – 2004. – № 2. – С. 3–18.
8. Макаренченко О.Ф. За творчий розвиток фізіологічної науки // Фізіологічний журнал. – 1957. – Т. 3. – № 5. – С. 3–17.
9. На головних напрямках науково-технічного прогресу // Вісник АН УРСР. – 1976. – № 2. – С. 4–5.
10. Наукова та науково-організаційна діяльність Інституту фізіології імені О.О. Богомольця // Вісник АН УРСР. – 1973. – № 5. – С. 5.
11. Науково-організаційна діяльність бюро відділів АН УРСР // Вісник АН УРСР – 1970. – № 11 – С. 25–26.
12. Про діяльність бюро Відділення біохімії, фізіології і теоретичної медицини // Вісник АН УРСР. – 1975. – № 10. – С. 23.
13. Про підсумки роботи установ АН УРСР в одинадцятій п'ятирічці по створенню і впровадженню технологій та основні завдання в цьому напрямі на дванадцяті п'ятирічку у світлі рішень 27 з'їзду КПРС // Вісник АН УРСР. – 1986. – № 9. – С. 7.
14. Серков П.М. Физиологическая наука в УССР за 70 лет Советской власти // Физиологический журнал. – 1987. – Т. 33. – № 5. – С. 18–25.
15. Сесія загальних зборів Академії наук Української РСР // Вісник АН УРСР. – 1973. – № 6. – С. 52.
16. Чорнобиль. 1986–1987 рр. Документи і спогади. Роль НАН України у подоланні наслідків катастрофи / Ред. кол.: А.П. Шпак (гол. ред.) та ін. – К.: Академперіодика, 2004. – 564 с.

REFERENCES

1. Buts M.A. Yednist teoriyi i praktyky v profilaktytsi zakhvoryuvan v naukovomu dorobku akademika V.I. Skoka / M. Buts // Humanitarnyy visnyk DVNZ «Pereyaslav-Khmelnyskyu DPU imeni Hryhoriya Skovorody»: zbirnyk naukovykh prats. – Pereyaslav-Khmelnyskyu, 2012. – Vyp. 27. – S. 41–46.
2. Vystupy uchasnykiv Zahalnykh zboriv. Akademik P.H. Kostyuk, dyrektor Instytutu fiziolohiyi imeni O.O. Bohomoltsya AN URSSR // Visnyk AN URSSR. – 1987. – № 7. – S. 32–34.
3. Hittik L. Rozvytok fiziolohiyi lyudyny i tvaryn v Ukrayini / L. Hittik, S. Shvayko, V. Bened. – Lutsk: Red. vydavnychyy viddil VDU im. Lesi Ukrayinky, 1998. – 88 s.
4. Zahalni zbory viddilen Akademiyi nauk Ukrayinskoyi RSR // Visnyk AN URSSR. – 1974. – № 4. – S. 36–37.
5. Zahalni zbory viddiliv AN URSSR // Visnyk AN URSSR – 1970. – № 6. – S. 36.
6. Kazimka L.O. Rol VIII Vsesoyuznogo zyzidu fiziolohiv, biokhimikiv ta farmakolohiv v istoriyi fiziolohichnoyi nauky // Narysy z istoriyi pryrodoznavstva i tekhniky. – 2002. – Vyp. 44. – S. 115–118.
7. Kostyuk P.H. Instytutu fiziolohiyi im. O.O. Bohomoltsya NAN Ukrayiny – 70 rokiv / P.H. Kostyuk, V.F. Sahach, V.M. Kyayenko, M.M. Tkachenko, A.M. Shevko // Fiziolohichnyy zhurnal. – 2004. – № 2. – S. 3–18.
8. Makarchenko O.F. Za tvorchyy rozvytok fiziolohichnoyi nauky // Fiziolohichnyy zhurnal. – 1957. – Т. 3. – № 5. – S. 3–17.
9. Na holovnykh napryamakh naukovo-tekhnichnoho prohresu // Visnyk AN URSSR. – 1976. – № 2. – S. 4–5.
10. Naukova ta naukovo-orhanizatsiyana diyalnist Instytutu fiziolohiyi imeni O.O. Bohomoltsya // Visnyk AN URSSR. – 1973. – № 5. – S. 5.
11. Naukovo-orhanizatsiyana diyalnist byuro viddiliv AN URSSR // Visnyk AN URSSR – 1970. – № 11 – S. 25–26.
12. Pro diyalnist byuro Viddilennya biokhimiyi, fiziolohiyi i teoretychnoyi medytsyny // Visnyk AN URSSR. – 1975. – № 10. – S. 23.
13. Pro pidsumky roboty ustanov AN URSSR v odyndadtsyatiy pyatyrichtsi po stvorennyu i vprovadzhennyu tekhnolohiy ta osnovni zavdannya v tsomu napryami na dvanadtsyatu pyatyrichku u svitli rishen 27 zizdu KPRS // Visnyk AN URSSR. – 1986. – № 9. – S. 7.

14. Serkov P.M. Fiziologicheskaya nauka v USSR za 70 let Sovetskoj vlasti // Fiziologicheskij zhurnal. – 1987. – Т. 33. – № 5. – С. 18–25.
15. Sesiya zahalnykh zboriv Akademiyi nauk Ukrayinskoyi RSR // Visnyk AN URSS. – 1973. – № 6. – С. 52.
16. Chornobyl. 1986–1987 rr. Dokumenty i spohady. Rol NAN Ukrayiny u podolanni naslidkiv katastrofy / Red. kol.: A.P. Shpak (hol. red.) ta in. – K.: Akadempriodyka, 2004. – 564 s.

Буц М. Организационная деятельность академика В.И. Скока в должности академика-секретаря отделения АН УССР (1970–1991 гг.).

Статья посвящена организационной работе выдающегося ученого в области нейрофизиологии В.И. Скока. На протяжении многих лет В.И. Скок работал в руководстве Академии наук Украины. Как академик-секретарь Отделения биохимии, физиологии и теоретической медицины, а далее – вице-президент Академии наук, он уделял большое внимание организации и широкому развитию в Украине комплексных исследований по проблемам биотехнологии и введение их результатов в практику. Был одним из инициаторов программы совместных научных исследований Академии наук и Министерства здравоохранения. Постоянно уделял внимание развитию важнейших направлений медицинских исследований, в частности, биологической и медицинской кибернетике, результаты которых позволяли определить диагностические критерии и использовать их в практике лечения различных заболеваний. Будучи членом оперативной комиссии Президиума АН СССР по вопросам, связанным с ликвидацией последствий аварии на ЧАЭС, академик-секретарь В.И. Скок организовывал работу институтов Отделения, направленную на оценку характера и масштабов биологических последствий и мер по их устранению. Осуществляя связь Академии наук и Министерства здравоохранения, он активно отстаивал позицию ученых академических институтов.

Ключевые слова: АН УССР, академик-секретарь, В.И. Скок, биотехнологии, радионуклиды.

Buts M. Organizational Activity Academic V.I. Skok In Position Of Academician-Secretary of Separation Ukrainian Academy of Sciences (1970–1991 yy.).

The article is devoted to organizational work of outstanding scientist in the field of neurophysiology V. Skok. For many years V. Skok worked in the Academy of Sciences of Ukraine. As Academician-Secretary of the Department of Biochemistry, Physiology and Theoretical Medicine and then as vice president of the Academy of Sciences, he devoted much attention to organization and extensive development in Ukraine comprehensive research on biotechnology and enter their results into practice. He was one of the initiators of the program of joint research Academy of Sciences and Ministry of Health. Constantly paid great attention to the most important areas of medical research. In particular, such as the study of biological and medical cybernetics, the results are given to determine the diagnostic criteria and their use in the treatment of various diseases. As a member of the Operational Committee Presidium of the USSR on issues related to the aftermath of the accident, Academician-Secretary of the Institute organized V. Skok Department aimed to assess the nature and extent of biological effects and measures to address them. Making the connection Academy of Sciences and the Ministry of Health, he actively defended the position of scientists of academic institutions.

Keywords: USSR Academy of Sciences, Academician-Secretary, V. Skok, biotechnology, radionuclides.

Одержано 23.09.2016.

УДК 595.42.773.4:001.891

Ольга Глоба
(Переяслав-Хмельницький)

ЗДОБУТКИ ВЧЕНИХ У ВИВЧЕННІ ГАЛОВИХ КЛІЩІВ

У статті на основі аналізу наукової літератури проаналізовано й висвітлено історію виникнення гіпотез щодо утворення галів на рослинах, показано внесок учених у вивчення біології, систематики й екології різних видів галових кліщів.

Основними методологічними засадами статті є принцип історизму, об'єктивності та системного аналізу фактів і подій.